

Rok 2012

Dočasné vyrovnávacie opatrenia

Antidiskriminačný zákon

Dočasné vyrovnávacie opatrenia sú v antidiskriminačného zákona významným prostriedkom, ktorým sa v rámci výkonu úloh orgánov štátnej správy zákonom dovoleným spôsobom môžu a majú kompenzovať, či aspoň zmierňovať, následky ekonomického či sociálneho znevýhodnenia. Napríklad z dôvodu veku či zdravotného postihnutia u znevýhodnených osôb, respektíve skupín znevýhodnených osôb.

Dočasné vyrovnávacie opatrenia boli s účinnosťou od 1. apríla 2008 do právneho poriadku Slovenskej republiky začlenené novelou antidiskriminačného zákona. Bol ňou zákon č. 85/2008 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov. Úlohou dočasných vyrovnávacích opatrení bolo, je a bude dosiahnuť čo najreálnejšie uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania v každodennom živote, odstránením, alebo aspoň čo najúčinnnejším minimalizovaním diskriminácie cieľových skupín obyvateľstva.

Postoj Strediska k opatreniam na dočasné vyrovnanie

Podľa názoru Strediska vyjadreného v Správe o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2011, nedostatkom platnej právnej úpravy bola opakovane namietaná skutočnosť, že orgánmi na prijímanie opatrení sú len ústredné a miestne orgány štátnej správy. Obce a vyššie územné celky v oblastiach, kde plnia prenesené úlohy miestnej štátnej správy, nimi neboli. Preto Stredisko navrhlo v tejto súvislosti prijatie opatrenia legislatívneho charakteru, a to zaradenie obcí a vyšších územných celkov medzi subjekty oprávnené na prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení.

V roku 2012 napriek legislatívnej aktivite nedošlo k samotnému prijatiu takejto novely antidiskriminačného zákona. Ku dňu zverejnenia Správy o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2013 však bolo známe, že zákon č. 32/2013 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom

zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení zákon č. 8/2008 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov s účinnosťou od 1. apríla 2013 legislatívny proces v tejto oblasti zavŕšil. V Správe o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania a práv dieťaťa v Slovenskej republike za rok 2013 budú konkrétnejšie informácie o zavŕšení legislatívneho procesu novelizácie antidiskriminačného zákona. Stredisko tiež bude sledovať informácie o výsledkoch realizácie novej právnej úpravy.

Dočasné vyrovnávacie opatrenia

Prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení predpokladá, že voči marginalizovanej skupine obyvateľstva došlo či dochádza k nerovnakému zaobchádzaniu, pričom úlohou prijatého dočasného vyrovnávacieho opatrenia je odstrániť či zmierniť spôsobenú diskrimináciu a jej následky. Adresáti dočasných vyrovnávacích opatrení, teda jednotlivé druhy znevýhodnených skupín, boli v roku 2012 v zásade obdobné ako v minulých rokoch. Išlo o osoby/skupiny osôb bez vzdelania, zamestnania, ktoré stratili svoje bydlisko, ľudí s fyzickým alebo mentálnym postihnutím, starých ľudí, sociálne neprispôsobivé osoby. Ale aj o mnohohodetné rodiny, osamelých rodičov s deťmi, ako aj všetkých tých, ktorí sú odkázaní na pomoc a podporu zo strany spoločnosti či už z dôvodu choroby, úrazu, straty živiteľa alebo preto, že si vlastným úsilím (prácou), nie sú schopní zabezpečiť základné životné potreby. Dočasné vyrovnávacie opatrenia majú za úlohu napomôcť k odstráneniu zistenej nerovnosti pri realizácii práv týchto skupín obyvateľstva v oblastiach ako sú zamestnanie, vzdelávanie, zdravotnú starostlivosť a služby.

Pri odstraňovaní zisteného nerovnakého zaobchádzania u cieľových skupín obyvateľstva v identifikovaných zákonných oblastiach nerovnakého zaobchádzania dočasnými vyrovnávacími opatreniami treba mať na zreteli esenciálnu vlastnosť dočasných vyrovnávacích opatrení, ktorou je ich obmedzené časové trvanie, teda dočasnosť. Začiatok vzniku potreby na prijatie dočasných vyrovnávacích opatrení je podmienený výskytom a identifikáciou nerovnakého zaobchádzania, ktorý eventuálne vedie k navrhnutiu a prijatiu dočasného vyrovnávacieho opatrenia.

Ku skončeniu realizácie dočasného vyrovnávacieho opatrenia by malo byť prístupné vtedy, ak (aj jeho prispením) nepriaznivé dôsledky nerovnakého zaobchádzania, respektíve samotné nerovnané zaobchádzanie a jeho účinky už boli dostatočne kompenzované a pokiaľ možno zanikli.

V konkrétnych prípadoch naplnením cieľa, ktorý bol prijatím dočasného vyrovnávacieho opatrenia definovaný a prijatý. V období od začatia do ukončenia realizácie dočasného vyrovnávacieho opatrenia má štátny orgán, ktorý konkrétne dočasné vyrovnávacie opatrenie prijal, povinnosť ho monitorovať, vyhodnocovať a zverejňovať.

Monitorovacia a vyhodnocovacia činnosť zodpovedného orgánu pri realizácii dočasného vyrovnávacieho opatrenia má za úlohu určiť opodstatnenosť jeho ďalšieho trvania, sumarizáciou jeho pozitívnych výsledkov, či naopak aj ich nedostatku či absencie. Stredisko má v tejto súvislosti pozíciu prijímateľa správ k opodstatnenosti existencie dočasných vyrovnávacích opatrení, ak mu orgány štátnej správy zašlú. Stredisko tiež realizuje odbornú konzultačnú činnosť pri rozhodovaní, či dočasné vyrovnávacie opatrenia vôbec prijať, aké zásady v nich uplatniť a či navrhované dočasné vyrovnávacie opatrenia neprekračujú oblasti vzťahov, upravených antidiskriminačným zákonom.

Tak ako v predchádzajúcich obdobiach, boli na požiadanie Stredisku doručené informácie od vybraných ústredných orgánov štátnej správy o prijatých dočasných vyrovnávacích opatreniach a plánoch do budúcnosti.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

Významným krokom pri implementácii dočasných vyrovnávacích opatrení je podľa Ministerstva kultúry Slovenskej republiky zákon č. 434 z 26. októbra 2010 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Zákon upravuje účel, rozsah, spôsob a podmienky poskytovania dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Ministerstvo môže v príslušnom rozpočtovom roku poskytnúť dotáciu zo štátneho rozpočtu na tieto účely zakotvené v bode f) kultúrna aktivita zdravotne postihnutých alebo inak znevýhodnených skupín obyvateľstva. Na základe predmetného zákona bol zadaný aj dotačný program na podporu dočasných vyrovnávacích opatrení - Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva. V roku 2012 sa v ňom prerozdeleno 337 500 eur a je dlhodobou fungujúcim nástrojom na podporu dočasných vyrovnávacích opatrení a ktorý umožňuje naplňať kultúrne potreby marginalizovaných skupín obyvateľstva.

Podľa ministerstva kultúry dočasné vyrovnávacie opatrenie majú slúžiť na odstránenie znevýhodnenia na základe zdravotného postihnutia, veku, rodovej nerovnosti, ekonomického a sociálneho znevýhodnenia, sexuálnej orientácie a pod. Ich nástrojom v rezorte kultúry je dotačný program Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva, ktorý je zameraný na podporu kultúrnych práv ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením. Tiež na podporu princípu rovnakého zaobchádzania, rodovej rovnosti, nediskriminácie, tolerance a medzikultúrneho dialógu. O podporu sa môžu uchádzať subjekty zabezpečujúce starostlivosť o rozvoj kultúrnych

potrieb znevýhodnených skupín (ľudí so zdravotným postihnutím, senioriek/ seniorov, znevýhodnených skupín detí a mládeže, bezdomovcov, migrantov, marginalizovaných rómskych komunit, žien ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením a pod.). Cieľom dotačného programu je odbúravať fyzické a informačné bariéry v prístupe ku kultúrnym hodnotám a tiež vytvárať podmienky na zviditeľňovanie a prezentáciu špecifickej kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva. Program Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva podporuje tiež kultúrne aktivity pre ľudí s rôznym typom zdravotného postihnutia. Sú nimi občania s telesným, mentálnym, zrakovým, sluchovým postihnutím, vrátane ochrany duševného zdravia a pod. Program je rozdelený na podprogramy na podporu: 1) živej kultúry, 2) periodickej tlače a 3) neperiodickej tlač. Aj v roku 2013 bude program ďalej rozširovaný.

Ministerstvo kultúry realizuje v rámci dotačného programu dočasné vyrovnávacie opatrenie v oblasti kultúry detí a mládeže žijúcich v marginalizovaných rómskych komunitách (na podporu procesu sociálnej inklúzie). Ide o podporu modelových projektov, ktoré zabezpečujú systematickú prácu s deťmi a mládežou priamo v osadách a ktoré im vytvárajú šancu integrovať sa, teda lepšie a kvalitnejšie žiť. V tejto oblasti ministerstvo už dlhodobo spolupracuje s Katolíckou cirkvou v Lomničke. Projekt Kultúrne a duchovné aktivity pre rómske deti a mládež v Lomničke rozvíja estetické divadelné, výtvarné, hudobné čítanie a popri tom aj sociálne zručnosti detí. Iným typom je projekt Rómska struna na potulkách OZ Lácho Drom, Kokava nad Rimavicou, ktorý v deťoch z osád posilňuje ich hudobné nadanie, ale aj ich vlastné tradície a kultúrnu identitu, ako aj schopnosť začleniť sa ľahšie do spoločnosti (projekt zahŕňa aj deti a mládež z majoritného obyvateľstva). Oba projekty sú z ministerstva podporované od roku 2006. Cieľom je napomáhať deťom pri formovaní identity a sebarealizácie a tiež pri hľadaní zmysluplnosti života, ako aj porozumenia, podporovať vedomie ich vlastnej dôstojnosti a napomáhať ich plnému začleneniu do života spoločnosti. Aktivity sú monitorované a každoročne vyhodnocované. Na podporu dočasných vyrovnávacích opatrení v rezorte je zameraný aj dotačný program Kultúrne poukazy, ktorý zvyšuje dostupnosť kultúry pre deti a mládež z menej rozvinutých regiónov Slovenska. Iniciatíva na podporu dočasných vyrovnávacích opatrení sa realizovala aj v oblasti aktívneho starnutia. V súvislosti s Európskym rokom aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami 2012 (ďalej v texte ako „ERAS 2012“) sa v rezorte kultúry realizovali mnohé podujatia na aktivizáciu dostupnosti pasívnej i aktívnej kultúry senioriek a seniorov. Najmä prostredníctvom Národného osvetového centra (zrealizovalo viaceré semináre, zapájalo seniorky a seniorov do mnohých umeleckých súťaží, festivalov, oceňovalo prácu senioriek a seniorov, medializovalo tému v rezortných médiách a na webovej stránke) a tiež prostredníctvom dotačného programu Kultúra

znevýhodnených skupín obyvateľstva (13 podujatí, najmä interaktívnych tvorivých umeleckých dielní a festivalov senioriek a seniorov). Podujatia k ERAS 2012 realizovali aj: Univerzitná knižnica, Slovenská národná knižnica, Štátna vedecká knižnica (Košice, Prešov, Banská Bystrica), Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči atď. Aktivity budú v duchu ERAS 2012 a v duchu stratégie Európa 2020 pokračovať aj nasledujúcim obdobím.

V rámci podpory dočasných vyrovnávacích opatrení zameraných na integráciu cudzincov boli cez dotačný program Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva podporené multimedialne podujatia Týždeň nových menšín Fjúžn a tiež elektronický časopis multikulti.sk, tvorivé dielne pre deti migrantov, divadlo pre migrantov Migoidy a podobne. Množstvo podujatí zameraných na prevenciu xenofóbie, diskriminácie cudzincov, rasizmu a všetkých foriem násilia realizujú organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva (Národné osvetové centrum, Slovenská národná galéria, Slovenské národné múzeum Múzeum židovskej kultúry, Múzeum Slovenského národného povstania, Univerzitná knižnica, Filmový ústav, Divadelný ústav, Medzinárodný dom umenia pre deti Bibiana a iné).

Ministerstvo kultúry dlhodobo realizuje svoju politiku v predmetnej oblasti prostredníctvom organizačného útvaru (od roku 2005), v ktorého agende je starostlivosť o kultúru znevýhodnených skupín obyvateľstva. Úlohou odboru (odbor nehmotného kultúrneho dedičstva a znevýhodnených skupín obyvateľstva) je prehliadať starostlivosť štátu o rozvoj kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva. Tiež motivovať ich k aktívnemu prístupu; uľahčiť znevýhodneným skupinám obyvateľstva prístup ku kultúre a napomáhať napĺňanie ich kultúrnych potrieb. Cieľom je zabezpečiť znevýhodneným skupinám obyvateľstva prístup k informáciám, ktoré sa týkajú napĺňania ich kultúrnych potrieb a vyrovnávania šancí v oblasti kultúry. Pomocou znevýhodneným skupinám obyvateľstva prostredníctvom kultúry sa znižujú riziká vylúčenia a ohrozené skupiny obyvateľstva sa zapájajú do procesu sociálneho začleňovania. Deje sa tak prostredníctvom kultúrnych mechanizmov a sprístupňovaním informácií o znevýhodnených skupinách smerom k majoritnej spoločnosti. Dôležité je tiež podporovať a vytvárať vhodné právne, inštitucionálne a finančné prostredie na ochranu a rozvoj kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva. Prostredníctvom kultúrnych mechanizmov sa tak prispieva k zmierneniu sociálnych rozdielov, izolácie a marginalizácie znevýhodnených skupín obyvateľstva a vytvárajú sa podmienky na vznik rôznych informačných databáz o znevýhodnených skupinách obyvateľstva a ich kultúrnych potrebách. Dbá sa aj na potrebu posilniť spoluprácu v predmetnej oblasti s orgánmi štátnej správy a samosprávy, ktoré sa zaoberajú témou kultúrnych potrieb znevýhodnených skupín obyvateľstva s cieľom získavania

informácií, výmeny skúseností a koordinácie podpory. Personálne problematiku ľudských práv zastrešuje 1 pracovníčka, ktorá ju má aj v opise pracovnej činnosti.

Odbor nehmotného kultúrneho dedičstva a kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva je aj garantom akčných plánov a iných strategických dokumentov v oblasti ľudských práv, v ktorých má rezort definované úlohy smerujúce k podpore dočasných vyrovnávacích opatrení. Agendu ľudských a kultúrnych práv má v opise pracovnej činnosti jedna zamestnankyňa. Ide napríklad o: Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách, Národný akčný plán rodovej rovnosti, Národný akčný plán pre deti, Národný program ochrany starších ľudí, Konceptia štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži do roku 2011, Konceptia migračnej politiky SR, Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020, Národný program duševného zdravia na obdobie 2005 – 2015 a ďalšie. Podporou kultúrnych potrieb znevýhodnených skupín obyvateľstva sa naplňajú tiež záväzky vyplývajúce rezortu kultúry z medzinárodných ľudsko-právnych dokumentov (napr. Medzinárodný dohovor na ochranu osôb so zdravotným postihnutím, Medzinárodný dohovor o rasovej diskriminácii, Medzinárodný dohovor o diskriminácii žien, Zmiešaná slovensko-maďarská komisia pre záležitosti menšín a pod.).

Priestor pre implementáciu dočasných vyrovnávacích opatrení je Ministerstvom kultúry dlhodobo vytvorený v rámci systémového nástroja dotačného programu Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva, ktorý je stabilným, systémovým a trvalo-udržateľným nástrojom rezortu v predmetnej oblasti (od roku 2005). Dočasné vyrovnávacie opatrenia sú priebežne vyhodnocované v rámci jednotlivých národných akčných plánov a ďalších vládnych strategických dokumentov.

Ministerstvo kultúry definuje priority a výsledky v predmetnej oblasti aj v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami, ktoré sú členmi neformálnej pracovnej skupiny pre kultúru ľudí so zdravotným postihnutím. Výsledkom vyhodnotenia bola potreba zvýšiť informovanosť o právach zraniteľných skupín prostredníctvom nového dotačného podprogramu pre neformálne vzdelávanie. Ministerstvo kultúry plní špecifické úlohy, akými je aj podpora dočasných vyrovnávacích opatrení v oblasti ľudských práv aj prostredníctvom organizácií vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti, ktoré majú rozvoj kultúrnych práv, tvorivosti, tolerancie, kultivovania etického a estetického potenciálu všetkých členov spoločnosti priamo vo svojom základnom poslaní. V roku 2012 išlo o opatrenie Slovenskej národnej galérie o bezplatnom vstupe do jej priestorov každú prvú nedeľu v mesiaci pre všetky cieľové skupiny. Starostlivosť o rozširovanie kultúrnych práv zraniteľných skupín zabezpečujú aj ďalšie organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti rezortu: Slovenské národné divadlo (divadelnými predstaveniami

pre nepočujúcich i nevidiacich), Slovenská filharmónia, Slovenské národné múzeum, Slovenská národná galéria, Múzeum SNP v Banskej Bystrici, Národné osvetové centrum, a to najmä množstvom neformálno-vzdelávacích aktivít a tiež zľavneným vstupným pre znevýhodnené skupiny. Významnú úlohu má tiež Filmový ústav (filmové festivaly na podporu tolerancie), Divadelný ústav (divadlo pre bezdomovcov) atď. Ich aktivity ministerstvo kultúry každoročne vyhodnocuje v rámci vládnych strategických dokumentov.

Jednou z organizácií, ktoré sa intenzívne podieľajú na podpore dočasných vyrovnávacích opatrení pre ľudí so zdravotným postihnutím, je Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči (ďalej v texte ako „SKN“), ktorá pôsobí ako vydavateľské, knižnično-informačné a vzdelávacie centrum pre nevidiacich a slabozrakých. Poslaním SKN nie je len zhromažďovanie a požičiavanie knižničných a iných dokumentov, ale aj ich spracovanie do foriem prístupných vnímaniu nevidiacich, slabozrakých a inak zdravotne postihnutých používateľov (Braillovo písmo, tlač so zväčšeným typom čiernotlačového písma, zvukové nahrávky, digitalizácia textov a reliéfná grafika). Jedinečnosť a nezastupiteľnosť SKN v celoštátnom knižnično-informačnom systéme SR spočíva v tom, že pripravuje pre svojich používateľov také formy kultúrno-výchovných a vzdelávacích aktivít, pri ktorých je zabezpečený princíp rovnosti príležitostí a nediskriminácie. Činnosť SKN významne prispieva k rozvoju kultúrnej úrovne celej krajiny. Okrem publikovania množstva časopisov (celkovo 18), zvukových kníh a iných nosičov, učebníc, vykonáva knižnica donáškovú službu a sprístupňuje služby Digitálnej knižnice (sprístupnenie zvukových kníh a zvukových časopisov v elektronickej forme). Aktuálne majú požívatelia možnosť počúvať vyše 2000 digitálnych zvukových kníh a časopisov z webovej stránky knižnice. V roku 2012 sa knižnica otvorila, okrem ľudí so zrakovým postihnutím, aj používateľom s iným typom zdravotného postihnutia a tiež seniorkám a seniorom. K podpore dočasných vyrovnávacích opatrení prispievajú veľkou mierou aj ďalšie knižnice v zriaďovateľskej pôsobnosti

Ministerstva kultúry (Univerzitná knižnica, Slovenská národná knižnica, Štátna vedecká knižnica - Košice, Prešov, Banská Bystrica), ktorých práca spočíva v rôznych typoch ústretových aktivít. Od nákupu kníh s predmetnou problematikou cez odborné rešerše v predmetnej oblasti, až po besedy, prednášky, výstavy kníh s cieľom podporiť kultúru znevýhodnených skupín obyvateľstva, vrátane poskytovania zliav pre mládež, ľudí so zdravotným postihnutím a seniorov a pod.

Iniciatíva na podporu dočasných vyrovnávacích opatrení v oblasti kultúry marginalizovaných rómskych komunít sa realizuje v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove. Ide o projekt v rámci OPIS - Operačný program informatizácia spoločnosti (EU fondy), ktorého

cieľom je implementovať digitálne technológie s cieľom zvyšovať dostupnosť kultúry pre všetky skupiny obyvateľstva a chrániť kultúrne dedičstvo Slovenskej republiky. Jedným z projektov, ktoré napomôžu šíreniu informácií o rómskej kultúre a odbúravaní bariér (a tiež sociálnej kohézii spoločnosti) je aj Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry ako odborné pracovisko a organizačná zložka Štátnej vedeckej knižnice v Prešove (trvanie projektu od 23.02.2012 do 30.09.2013). Úlohou Dokumentačno-informačného centra rómskej kultúry je sústrediť komplexné informácie o rómskej kultúre, histórii, jazyku, tradíciách a iných oblastiach života rómskej komunity na jednom mieste. Vytvorí sa tým jeden prístup k potrebným a požadovaným informáciám o všetkom, čo súvisí s rómskou problematikou a zároveň sa predstaví nový pohľad na kultúru Rómov ako legitímnu súčasť európskeho kultúrneho dedičstva.

Od roku 2010 ministerstvo kultúry - Slovenské národné múzeum, Historické múzeum SNM, prevádzkuje unikátnu stálu expozíciu pre nevidiacich a slabozrakých občanov Najstaršie dejiny Slovenska (realizovaná v spolupráci s Úniou nevidiacich a slabozrakých Slovenska). Ide teda o vyrovnanie šancí pre ľudí so zdravotným postihnutím a ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením – migrantov, seniorov, ľudí bez domova, ľudí bez práce, ľudí z marginalizovaných rómskych komunit, znevýhodnené skupiny žien a pod. Základné informácie sú dostupné na: [http:// www.svkpo.sk/sk/narodny-projekt/](http://www.svkpo.sk/sk/narodny-projekt/). Personálne kapacity na presadzovanie dočasných vyrovnávacích opatrení nie sú zvlášť vyčlenené. Ministerstvo kultúry dočasné vyrovnávacie opatrenia priebežne vyhodnocuje v rámci dotazníka Strediska, ako aj (nepriamo) v rámci jednotlivých národných akčných plánov a ďalších vládnych strategických dokumentov.

Ministerstvo kultúry sa priebežne pri vyhodnocovaní jednotlivých akčných plánov obracia s požiadavkou na zainteresované organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti a na základe ich podkladov (a v zmysle termínov jednotlivých uznesení vlády SR) vypracúva správu za rezort kultúry pre nadrezortných garantov akčných plánov.

V predchádzajúcom období Ministerstvo kultúry vytvorilo priestor pre zvyšovanie dostupnosti, t. j. debarierizácie, kultúrnych inštitúcií Išlo o bezplatný vstup do kultúrnych inštitúcií každú prvú nedeľu v mesiaci (napr. Slovenská národná galéria). Ministerstvo kultúry tiež zriadilo v zmysle uznesenia vlády SR č. 666 zo dňa 8. augusta 2007 ku Koncepcii starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry (pri Slovenskom ľudovom umeleckom kolektíve). Jeho poslaním je chrániť a uchovávať bohatstvo tradičnej ľudovej kultúry na Slovensku, vrátane nehmotného kultúrneho dedičstva národnostných menšín žijúcich na Slovensku. Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry

v roku 2012 pripravilo unikátny projekt elektronickej encyklopédie s názvom Tradičná ľudová kultúra Slovenska slovom a obrazom nachádza sa na webovej stránke www.ludovakultura.sk. Ide o unikátny zdroj informácií, ktoré sú ľahko dostupné pre vzdelávacie i didaktické účely a pre prácu so zraniteľnými skupinami.

V roku 2012 bola podpora dočasných vyrovnávacích opatrení v oblasti kultúry zverejnená explicitne v rámci Výzvy- Informácie pre žiadateľov o poskytnutie dotácie k dotačnému programu Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva.¹⁷¹ V roku 2013 je ako jedna z priorit v rámci predmetného dotačného programu preferovaná podpora kultúrnych aktivít v oblasti neformálneho vzdelávania zameraného na odbúravanie bariér v dostupnosti kultúry pre osoby so zdravotným postihnutím. Cieľom tejto iniciatívy je zvyšovanie informovanosti a povedomia majority (pracovníkov v oblasti kultúry) o kultúrnych právach osôb so zdravotným postihnutím a v konečnom dôsledku dostupnosť kultúry pre zraniteľné skupiny.

Nástroje na podporu dočasných vyrovnávacích opatrení sú artikulované aj v strategických dokumentoch ministerstva kultúry. Nástroje na podporu dočasných vyrovnávacích opatrení sú vytvorené aj v rámci ochrany detí z marginalizovaných komunit pred násilím z digitálnych médií - ochrana maloletých pred nevhodnými obsahmi s cieľom predchádzať šíreniu nenávisti, obchodovaniu s ľuďmi a pod. Od roku 2008 sú v podmienkach Slovenskej republiky uplatňované opatrenia zo strany štátu, ktoré boli prijaté ako nevyhnutný nástroj na ochranu detí a mládeže. Ochraňujú pred nevhodnými obsahmi, ktoré sú šírené médiami a novými komunikačnými technológiami, a ktoré by mohli negatívne ovplyvňovať vývin detí. Sú nástrojom na podporu vzdelávania, vývinu kritického myslenia a selekcie obsahu vo vzťahu k tvorbe hodnotových systémov detí. Prijatím audiovizuálneho zákona s účinnosťou od 1. januára 2008 bol ustanovený jednotný systém označovania audiovizuálnych diel, zvukových záznamov umeleckých výkonov, multimedialných diel a programov alebo iných zložiek programovej služby vekovou vhodnosťou z hľadiska ich neprístupnosti, nevhodnosti alebo vhodnosti pre vekovú skupinu maloletých do 7, 12, 15 alebo 18 rokov. Podrobnosti o jednotnom systéme označovania audiovizuálnych diel, zvukových záznamov umeleckých výkonov, multimedialných diel a programov alebo iných zložiek programovej služby a spôsobe jeho uplatňovania upravuje Vyhláška Ministerstva kultúry SR č. 589/2007 Z. z. Jednotný systém označovania je prostriedkom na ochranu maloletých s ohľadom na osobitosti jednotlivých vekových skupín pred nevhodnými obsahmi, zvýšenie informovanosti verejnosti a rodičov o ponúkaných obsahoch a zjednotenie spôsobu označovania v mediálnej a audiovizuálnej oblasti. V roku 2012 sa na pôde ministerstva kultúry uskutočnilo stretnutie

ministra kultúry so zástupcami vysielateľov, kde sa zvažovala aj problematika druhej časovej opony vo vysielaní (v záujme ochrany detí a mládeže).

Ministerstvo kultúry tiež intenzívne spolupracuje s mimovládnyimi organizáciami zameranými na podporu kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva. Od roku 2005 má vytvorenú neformálnu pracovnú skupinu (zo zástupcov mimovládnych organizácií), ktorá rieši otázky rozvoja kultúry občanov so zdravotným postihnutím. Členovia pracovnej skupiny zorganizovali k predmetnej problematike pracovný seminár (k stratégii rozvoja a hľadania nástrojov podpory občanov so zdravotným postihnutím). Pracovná skupina tiež uskutočnila prieskum kultúrnych potrieb osôb so zdravotným postihnutím, do ktorého zapojila mimovládne organizácie i organizácie vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti. Pripravila analýzu dotačného programu za roky 2006 - 2007. Výstupom aktivít pracovnej skupiny je tiež metodická príručka pre prípravu kultúrnych podujatí pre osoby so zdravotným postihnutím. Príručka podáva informácie a odporúčania ako rozpoznať a vysporiadať sa s rozmanitými (informačnými i fyzickými, mentálnymi) bariérami, ktorým musia čeliť občania so zdravotným postihnutím. Materiál bol distribuovaný organizáciám v zriaďovateľskej pôsobnosti ministerstva a je zverejnený na webovej stránke ministerstva. V oblasti kultúry znevýhodnených skupín obyvateľstva spolupracuje ministerstvo s nasledujúcimi mimovládnyimi organizáciami: Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v Slovenskej republike, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, Asociácia organizácií občanov so sluchovým postihnutím, Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR, Bratislava, OZ - Inklúzia, Slovenský zväz telesne postihnutých osôb, OZ-Inakosť, OZ-Lácho Drom, Rómska tlačová agentúra, OZAmbrelo, Nadácia Milana Šimečku, Tanečný klub Danube, Jednota dôchodcov, Rímskokatolícka cirkev, farnosť Lomnička, Slovenský zväz telesne postihnutých, Bratislava, OZ Divadlo bez domova a pod.

V roku 2012 bola podpora dočasných vyrovnávacích opatrení na ministerstve kultúry v zmysle antidiskriminačného zákona explicitne zahrnutá do Informácie k Výzve pre žiadateľov o poskytnutie dotácie z rozpočtovej kapitoly ministerstva kultúry v programe Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva.¹⁷² V programe Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva (program č. 6) bolo v r. 2012 prerozdelených cca 337 500 eur na 117 podujatí pre zraniteľné skupiny (živá kultúra-festivály, tvorivé dielne, konferencie a pod., písaná kultúra časopisy a knihy).

Zavádzanie dočasných vyrovnávacích opatrení v rezorte kultúry upriamuje pozornosť na situáciu zraniteľných skupín a zvyšuje tak ich šance v procese sociálneho začleňovania. Ide v podstate o tých najviac ohrozených a najbezbrannejších. Je treba mať na zreteli, že

znevýhodnené skupiny obyvateľstva sú odkázané na pomoc a dobrú vôľu štátu. Z tohto dôvodu je dôležité naďalej prehlbovať starostlivosť o znevýhodnené skupiny obyvateľstva a vytvárať podmienky pre dôstojný život tých, ktorí nemajú rovnosť príležitostí. Veľkú pozornosť je tiež treba venovať vzdelávaniu a kultúrno-osvetovej práci a tiež systematickému šíreniu informácií o situácii znevýhodnených skupín obyvateľstva na všetkých úrovniach spoločnosti. Ako dramatickú možno vnímať situáciu marginalizovaných rómskych komunít a ľudí ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením. A práve táto oblasť by mala byť riešená legislatívne (napr. zákonom o odstránení chudoby a sociálneho vylúčenia). Jednou z priorít Výzvy na predkladanie projektov v dotačnom programe Kultúra znevýhodnených skupín obyvateľstva na rok 2013 je preto aj nový podprogram - podpora vzdelávacích projektov o kultúrnych právach zraniteľných skupín. Tento je zameraný aj na sprostredkovanie predmetných informácií majorite a pochopenie nevyhnutnosti, že pomáhať slabším a zraniteľným je v jej prioritnom záujme. Podpora a rozvoj kultúrnych práv zraniteľných skupín obyvateľstva a zvyšovanie citlivosti percipientov voči kultúrnej odlišnosti sa v rezorte kultúry realizuje dlhodobo, kontinuálne a systematicky v rámci rezortných inštitúcií a dotačného systému ministerstva kultúry, a to predovšetkým formou umeleckých aktivít, kultúrnoosvetovej činnosti a neformálneho vzdelávania. Vzhľadom na špecifickú povahu kultúry je prevažná väčšina aktivít rezortu zameraná na podporu talentu a tvorivosti, podporu duševného i telesného zdravia, poskytnutie kvalitného spôsobu trávenia voľného času všetkých skupín spoločnosti s dôrazom na zraniteľné skupiny. Všetky tieto aktivity prezentujú vysoké morálne a etické princípy, ktoré stoja v centre ľudsko-právnej problematiky a sú v nezmieriteľnom rozpore so šírením negatívnych sociálno-patologických javov (látkové a nelátkové závislosti, kriminalita, extrémizmus a pod.) a tiež nezlučiteľné so šírením ovzdušia konfliktov, nenávisť, násilia a intolerancie. Ministerstvo kultúry si uvedomuje, že napĺňaním kultúrnych práv znevýhodnených skupín obyvateľstva spoločnosť prispieva k výchove k tolerancii a boju proti všetkým formám xenofóbie, diskriminácie, rasizmu a posúva tým majoritnú spoločnosť smerom k rešpektovaniu inakosti, zbavovaniu sa predsudkov a stereotypov voči „tým druhým“.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky zodpovedá v zmysle kompetenčného zákona za vytvorenie legislatívnych podmienok, ktoré zaručia všetkým osobám právo na prístup v oblastiach vecnej pôsobnosti ministerstva bez diskriminácie a v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania. V rámci prípravy návrhov všeobecne záväzných právnych predpisov sa kladie dôraz na to, aby pri navrhovanej právnej úprave nebola porušená zásada rovnakého zaobchádzania. Inštitút dočasných vyrovnávacích opatrení je na Slovensku

využívaný len veľmi málo, najmä ak sa berú do úvahy dočasné vyrovnávacie opatrenia legislatívnej povahy. Niektoré legislatívne ustanovenia majú formu dočasných vyrovnávacích opatrení. Avšak, aj keď sú opatreniami v zmysle antidiskriminačného zákona so zameraním na odstránenie znevýhodnení konkrétnej cieľovej skupiny a obsahovo sú de facto dočasnými vyrovnávacími opatreniami, nie sú tak definované a nenapĺňajú úplnú definíciu predovšetkým ohľadom platnosti. Reálnu implementáciu dočasných vyrovnávacích opatrení ministerstvo hodnotí ako nízku.

Charakter dočasných vyrovnávacích opatrení majú legislatívne ustanovenia napr. práva ustanovené zákonom č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov sa zaručujú rovnako každému v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania ustanovenou antidiskriminačným zákonom (§ 4 predmetného zákona). V súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania má každý občan rovnaké práva na poskytovanie peňažných príspevkov na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia v zmysle antidiskriminačného zákona. Rovnako napríklad platná legislatívna úprava poskytovania dávky v hmotnej núdzi a príspevku k dávke v hmotnej núdzi určených občanom v hmotnej núdzi podľa zákona č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov vychádza taktiež z občianskeho princípu. Pri poskytovaní pomoci v hmotnej núdzi sa dodržiavajú zásady rovnakého zaobchádzania v zmysle antidiskriminačného zákona.

Konkrétna podpora znevýhodnených skupín sa skôr uplatňuje formou projektov, iniciatív programov napr. v rámci ERAS 2012. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR napr. legislatívne upravilo v zákone o službách zamestnanosti viacero príspevkov, ktoré sa realizujú prostredníctvom národných projektov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny SR prostredníctvom riadenej organizácie Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny pristúpilo alebo pokračovalo v roku 2012 v implementácii niektorých projektov, ktoré majú charakter vyrovnávacích opatrení nelegislatívnej povahy. Patrí k nim napr. projekt na podporu vykonávania tzv. absolventskej praxe, ktorého cieľom je dočasne podporiť absolventov/absolventky vo veku do 26 rokov na trhu práce. Projekt absolventskej praxe slúži na podporu znevýhodnených uchádzačov na trhu práce z hľadiska veku, nakoľko je určený pre mladých ľudí do 26 rokov. Inštitucionálne je projekt zabezpečený cez úrady práce, sociálnych vecí a rodiny. Účelom absolventskej praxe je najmä získanie odborných zručností a praktických skúseností u zamestnávateľa, ktoré zodpovedajú dosiahnutému stupňu vzdelania absolventa školy, ako aj získanie alebo

prehlbovanie odborných zručností alebo praktických skúseností uchádzačom o zamestnanie do 26 rokov veku, ktoré rozšíria ich možnosti uplatnenia na trhu práce.

Ministerstvo v roku 2011 a 2012 podporilo materiálnu rovnosť šancí pre členov znevýhodnených skupín obyvateľstva aj v rámci výzvy sprostredkovateľského orgánu Fondu sociálneho rozvoja. Z hľadiska jeho vecnej pôsobnosti v súvislosti s dočasnými vyrovnávacími opatreniami je možné uviesť, že Fond sociálneho rozvoja pod riadiacim orgánom pre Operačný program Zamestnanosť a sociálna inklúzia je organizácia založená za účelom poskytovania pomoci ľuďom pri odstraňovaní chudoby a znižovaní rizika sociálneho vylúčenia. Podporuje vznik projektov, ktoré vytvárajú cestu na zaradenie sa do spoločnosti tým, ktorých chudoba vytlačila až na jej okraj. Nezamestnaným, zdravotne postihnutým, Rómom, azylantom, bezdomovcom, ženám po materskej dovolenke, žiakom predčasne opúšťajúcim školy, ženám v domácnosti či väzňom, ktorí práve skončili výkon trestu.

Priamu finančnú podporu poskytuje Fond sociálneho rozvoja projektom, ktoré zvyšujú možnosti slabých a vylúčených skupín zamestnať sa prostredníctvom dopytovo orientovaných projektov. Vzhľadom na už podporené dopytovo orientované projekty a národné projekty prostredníctvom ESF a vyčerpaním značnej časti alokácie programu je v ďalšom období plánovaná implementácia prevažne národných projektov. Pokiaľ ide o hodnotenie dočasných vyrovnávacích opatrení z hľadiska Fondu sociálneho rozvoja, vzhľadom k tomu, že implementácia projektov v rámci programového obdobia 2007 – 2013 doposiaľ nie je ukončená, nie je možné zatiaľ vyhodnotiť prínos opatrenia. Pri realizácii týchto politík sa vychádza zo záväzkov obsiahnutých v Stratégii SR pre integráciu Rómov do roku 2020, ktorej súčasťou sú aj opatrenia obsiahnuté v dokumente Revidovaný národný akčný plán Dekády začleňovania rómskej populácie 2005 - 2015 na roky 2011 – 2015.

V súčasnosti sa dokončuje príprava realizácie Národného projektu Komunitné centrá-systémové nastavenie, podpora a rozvoj činnosti. Projektom sa vytvoria predpoklady pre budovanie siete komunitných centier pre marginalizované rómske komunity (cca 120 centier). Na projekt sú alokované finančné prostriedky z ESF. Cieľom je zlepšenie životných podmienok marginalizovaných rómskych komunít ich lepším prístupom k sociálnym službám a aktivitám vykonávaných v komunitnom centre. Komunitné centrum bude poskytovať služby najmä pre rodiny s deťmi. Pôjde o aktivity zamerané na sociálne poradenstvo, sociálnu rehabilitáciu, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov. Tiež výchovno-preventívnu, vzdelávaciu a aktivizačnú činnosť, sprostredkovanie kontaktu so spoločenským prostredím, nízkoprahové programy pre deti a mládež, predškolskú prípravu, programy včasnej starostlivosti, záujmovú činnosť a ďalšie aktivity.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny začiatkom roku 2012 začalo realizovať, prostredníctvom Fondu sociálneho rozvoja, Národný projekt Terénna sociálna práca v obciach. Ten je pokračovaním výkonu terénnej sociálnej práce v obciach realizovanej prostredníctvom dopytovo orientovaných projektov, ktoré sa v rámci OP Zamestnanosť a Sociálna inklúzia v súčasnosti tiež vykonávajú. Podľa predbežných odhadov bude v rámci národného projektu do konca roka 2015 zabezpečený výkon práce 860 terénnych sociálnych pracovníkov a ich asistentov najmenej v 250 obciach. Aktivity terénnych sociálnych pracovníkov sa budú realizovať v prospech takmer 87 000 príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít. Národný projekt Terénna sociálna práca v obciach zásadným spôsobom mení a skvalitňuje výkon terénnej sociálnej práce, odbreňuje obce od administratívy a znižuje náklady na ňu. Terénna sociálna práca sa v rezorte práce, sociálnych vecí a rodiny vykonáva od roku 2004 a je jedným z najvýznamnejších nástrojov riešenia problematiky marginalizovaných rómskych komunít.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny a Rozvojový program OSN (UNDP) realizuje v rokoch 2010-2015 projekt Štatistické zisťovanie vybraných cieľových skupín obyvateľstva SR. Jeho náplňou je monitorovanie vývoja životných podmienok marginalizovaných rómskych komunít na Slovensku s cieľom poskytnúť dáta a analýzy pre politiky sociálnej inklúzie zamerané na túto znevýhodnenú cieľovú skupinu. Projekt pozostáva z niekoľkých aktivít a komponentov. V období rokov 2010 - 2012 sa realizovali reprezentatívne kvantitatívne zisťovanie životných podmienok v rómskych domácnostiach na Slovensku (oblasti bývania, vzdelávania, zdravotný stav, trh práce, materiálna deprivácia a iné). Realizoval sa aj kvalitatívny hĺbkový prieskum vybraných aspektov životnej úrovne v segregovanom a separovanom prostredí (príjmy, výdavky, spotreba potravín). Súčasťou aktivít bol aj kvalitatívny výskum: „Marginalizované rómske komunity pohľadom pomáhajúcich profesií“, ktorý mapoval situáciu a identifikoval prekážky pri výkone služieb napomáhajúcich sociálnemu začleňovaniu tejto cieľovej skupiny. Jedným z realizovaných komponentov bola aj analýza projektov Európskeho sociálneho fondu v programovacom období 2007-2013 v rámci OP Zamestnanosť a Sociálna inklúzia a hodnotenie ich dopadu na marginalizované rómske komunity. V súčasnosti sa finalizuje aktivita č. 3: celoslovenské, kvantitatívne mapovanie sídelných rómskych koncentrácií. Jej cieľom je vytvorenie komplexnej databázy obcí s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunít, ich infraštruktúry, a dostupnosti sociálnych a zdravotných služieb pre túto cieľovú skupinu.

V rámci príprav nového programového obdobia 2014 - 2020 sa navrhuje v rámci prioritnej osi Podpora sociálneho začlenenia a boja proti chudobe samostatná investičná priorita

zameraná na podporu integrácie marginalizovaných komúnít, ako sú napr. Rómovia. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny v rámci legislatívneho procesu konzultuje prípravu opatrení s relevantnými organizáciami.

Predovšetkým prostredníctvom výborov Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, ktorých činnosť organizačne zastrešuje.

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja v priebehu roka 2012 neprijalo žiadne dočasné vyrovnávacie opatrenia a v súčasnosti nemá rozpracované žiadne vyrovnávacie opatrenia. Ministerstvo nerealizovalo v roku 2012 podporu materiálnej rovnosti šancí pre členov znevýhodnených skupín obyvateľstva v rámci vypísania konkrétnych výziev na podávanie projektov. V rámci Operačného programu Doprava, ktorého riadiacim orgánom je Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja, sú realizované národné projekty s vopred určenými žiadateľmi, pre ktoré riadiaci orgán nevyhlasuje výzvy, ale oboznamuje žiadateľov, ktorých projekty sú zaradené do zoznamu národných projektov, o možnosti predkladania žiadostí o nenávratný finančný príspevok prostredníctvom písomného vyzvania. Avšak v rámci Operačného programu doprava sa v prioritných osiach 1 Železničná infraštruktúra, 4 Infraštruktúra integrovaných dopravných systémov a 6 Železničná verejná osobná doprava realizujú projekty, ktoré majú prínos pre horizontálnu prioritu Operačného programu doprava „Rovnosť príležitostí“, ktorej cieľom je okrem iného podporovať potieranie diskriminácie na základe zdravotného postihnutia.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

Ministerstvo v oblasti štátnej starostlivosti o šport a mládež stanovuje úlohy pre IUVENTU - Slovenský inštitút mládeže cez kontrakt. IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže je pritom štátna inštitúcia, priamo riadená Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. Plnením kontraktu dochádza k napĺňaniu štátnej politiky voči mládeži, ako aj akčných plánov, ktoré vyplývajú zo strategických dokumentov: Kľúčové oblasti a akčné plány štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v Slovenskej republike na roky 2008 až 2013 sú: Uznesenie vlády SR č. 184/2008, 1.2 Akčný plán politiky mládeže na roky 2012 až 2013, ktorý vyplýva z Kľúčových oblastí a akčných plánov štátnej politiky vo vzťahu deťom a mládeži na roky 2012 a 2013 - Uznesenie vlády SR č. 245/2012. Napĺňanie úloh vyššie uvedených dokumentov IUVENTA realizuje cez dva národné projekty, ktorými sú: Nový národný projekt PRAKTIK - Praktické zručnosti cez neformálne vzdelávanie v práci s mládežou a Národný projekt KomPrax - Kompetencie pre prax.

Rok 2012 bol zameraný na prípravu Národného projektu PRAKTIK Praktické zručnosti cez neformálne vzdelávanie v práci s mládežou, ktorého úlohou je zvyšovať kompetencie dobrovoľných a profesionálnych pracovníkov s mládežou cez neformálne vzdelávanie. Títo pracovníci budú následne organizovať tábory pre mládež, s preplatením všetkých nákladov na účasť v táboch. Dôraz sa bude klásť na zapojenie mladých s nedostatkom príležitostí do programových aktivít.

Od roku 2011 realizuje IUVENTA národný projekt KomPrax - Kompetencie pre prax, ktorý je zameraný na podporu kvality práce s mládežou, ktorá okrem iného napomôže výchove mladej aktívnej generácie, podporí inklúziu, multikulturalitu a napomôže eliminácii protispoločenských javov mládeže. Súčasťou aktivít je vzdelávanie mladých vedúcich, ktoré sa zameriava aj na podporu a rozvoj peer projektov orientovaných na mládež a zapájajúcich najmä znevýhodnené alebo ohrozené skupiny mládeže. IUVENTA sa sústreďuje aj na mládež s nedostatkom príležitostí. Tým sa rozumie mládež, ktorá čelí spoločenským, ekonomickým, zdravotným, vzdelanostným kultúrnym alebo geografickým prekážkam.

Ďalšou z aktivít IUVENTY je realizácia tzv. Živých knižníc. Inovatívny projekt Živých knižníc je priestor na vytvorenie konštruktívneho dialógu s ľuďmi, ktorí sa v bežnej realite nemajú príležitosť stretnúť a porozprávať. Cieľom takejto Knižnice je teda poukázať na existenciu (a neoprávnenosť) mnohých predsudkov a stereotypov v spoločnosti na určitú skupinu alebo životnú situáciu, ktorú zažívajú. Živé knižnice sú nástrojom, ktorý privádza ľudí k sebe bližšie, rešpektuje ľudskú dôstojnosť a individualitu a eliminuje protispoločenské javy mladých ľudí smerom k vylúčeným a ohrozeným skupinám obyvateľov.

V rámci dlhodobých projektov IUVENTA spolupracuje s Rómskym inštitútom na realizácii a rozvoji programu Big BIS. Tento program využíva metódu tútoringu, známu aj z programu Big Brother, Big Sister, ktorá je založená na participácii dobrovoľníkov na individuálnom rozvoji dieťaťa. Program je špecificky doplnený o prvok interkultúrneho a medzigeneračného dialógu, predpokladajúceho individuálnu a osobnú zainteresovanosť dobrovoľníkov z radov vysokoškolských študentov. Čiže veľkých kamarátov, veľkých kamarátok, pripravujúcich sa na povolanie pedagóg, špeciálny pedagóg alebo sociálny pracovník. Program podporuje inklúziu vylúčených skupín mládeže a eliminuje protispoločenské javy medzi rómskou a nerómskou mládežou.

Štruktúrovaný dialóg je nástrojom Európskej únie, ktorým sa zabezpečuje prenos hlasu od občanov na európsku úroveň. V roku 2012 zabezpečovala IUVENTA realizáciu dialógu na témy mládež s migrantským pozadím, participácia mládeže a partnerstvo s krajinami Východnej Európy a Kaukazu. Respondenti mohli vstúpiť do konzultačného procesu buď

prostredníctvom webovej stránky IUVENTY, kde bol na pravej strane umiestnený špeciálny baner „VYJADRI SA!“, alebo prostredníctvom zaslaného linku odkazujúceho na verejnú konzultáciu. Mládežnícke organizácie boli kontaktované prostredníctvom zaslaného listu, osvetľujúceho tému konzultácií. Ku každej téme sa vyjadrilo priemerne 150 zástupcov mladých ľudí a organizácií pracujúcich s mládežou. V každej téme sa zisťujú aj opatrenia, prípadne návrhy na zaistenie otvorenejšej a inkluzívnejšej spoločnosti.

V rámci podpory výskumov v oblasti mládežníckej politiky a práce s mládežou, ministerstvo v spolupráci s IUVENTOU podporilo realizáciu viacerých výskumov, ktoré poskytujú informácie o živote a životnom štýle či potrebách mladých ľudí. Ešte v roku 2011 boli podporené zo strany ministerstva konkrétne projekty (ktoré sa realizujú do roku 2013): projekt Dobrovoľníctvo na Slovensku - výskumné reflexie od PhDr. Alžbety Brozmanovej Gregorovej, Príklady priťahujú od Rady mládeže Slovenska, Sociálne a morálne aspekty ekonomického a občianskeho života vidieckej mládeže od Mgr. Ing. Danky Moravčíkovej, PhD. - SPU Nitra, Multikulturalita na Slovensku a v Európskej únii (konfesie staré a nové) od Radoslava Štefančíka - FF UCM Katedra politológie, Križovatky od Petra Lenča - PdF TU Trnava, Vybrané aspekty života mladých ľudí od Fórum - inštitút pre výskum menšín, Sociálne súvislosti spôsobu života chudobnej mládeže (reflexia očami cieľovej skupiny) od Mgr. Janky Šolcovej, Objektívne znaky chudoby detskej zložky populácie a regionálne rozdiely v ich subjektívnom vnímaní chudoby od PhDr. Vladimíry Antolovej, PhD., Vplyv mediálnej komunikácie na nové vzory mládeže od Mgr. Norberta Vrabca - FMKUCM. V rámci programu finančnej podpory aktivít detí a mládeže na roky 2008 až 2013 boli vypracované zásady, ktoré v súlade s výnosom Ministerstva školstva SR č. CD 2006-141/3481 : sekr z 12.apríla 2006 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva školstva SR, a smernicou č. 3/2007-RI z 15. februára 2007 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva školstva SR, ktoré v bode 2.3 upravujú pravidlá podpory pre C deti a mládež zo znevýhodneného prostredia a špecifikujú dôvody znevýhodnenia (Dokumenty mládežníckej politiky SR a EÚ, Bratislava 2008, VEDA).

Komunitárny program Európskej únie Mládež v akcii je grantovým programom pre mladých ľudí vo veku od 13 do 30 rokov. Jeho cieľom je podporiť pocit aktívneho občianstva mladých ľudí, solidarity a tolerancie medzi mladými Európanmi a podporuje mobilitu v rámci EU, neformálne vzdelávanie a kultúrny dialóg, zamestnanosť a začlenenie mladých ľudí bez ohľadu na ich vzdelanostné, sociálne a kultúrne pozadie. Medzi stále priority Programu patrí aj priorita „Začlenenie mladých ľudí s nedostatkom príležitostí“. Národná agentúra programu EÚ Mládež v akcii (ďalej len „NA“), sídliaca v IUVENTE od roku 2008, systematicky napĺňa stratégiu inklúzie (začlenenia) mladých ľudí s nedostatkom príležitostí do spoločnosti, ktorej

prioritnou cieľovou skupinou je rómska menšina. NA v rámci svojej školiacej stratégie počas roku 2012 pripravila sériu školiacich tréningov pod názvom „ROMMING“, ktorých cieľom bolo zvýšenie informovanosti a projektovej zručnosti mladých aktívnych rómskych lídrov. Jedným z cieľom školenia bolo zdôrazniť prínos práce s mládežou aj v oblasti podpory ľudských práv.

Ďalšou aktivitou Programu je Európska dobrovoľnícka služba, v rámci ktorej majú mladí ľudia s nedostatkom príležitostí možnosť na určitý čas vycestovať do zahraničia a dobrovoľne pracovať na vybranom projekte. Mnohé z akreditovaných dobrovoľníckych projektov sú orientované na dodržiavanie ľudských práv.

Ministerstvo vykonáva funkciu riadiaceho orgánu pre Operačný program Vzdelávanie (ďalej v texte ako „OPV“). Globálnym cieľom OPV je zabezpečenie dlhodobej konkurencieschopnosti Slovenskej republiky prostredníctvom prispôsobenia vzdelávacieho systému potrebám vedomostnej spoločnosti. OPV prostredníctvom príspevkov zo zdrojov Európskeho sociálneho fondu financuje formovanie a podporu ľudského kapitálu smerom k nadobudnutiu základných zručností a kľúčových kompetencií potrebných vo vedomostnej spoločnosti. Medzi hlavné ciele OPV patrí aj vytvárať a rozvíjať efektívny systém ďalšieho vzdelávania a celoživotného poradenstva zameraného na rozvíjanie kľúčových kompetencií a zvyšovanie kvalifikácií v súlade s aktuálnymi a perspektívnymi potrebami vedomostnej spoločnosti a zvyšovať vzdelanostnú úroveň osôb s osobitými vzdelávacími potrebami so zreteľom na marginalizované rómske komunity.

Implementácia OPV prebieha prostredníctvom realizácie národných a dopytovo orientovaných projektov. Národné projekty sú realizované na národnej úrovni ako nástroje realizácie reformy školstva. Ide o komplexné projekty vyplývajúce priamo z legislatívy resp. koncepčných dokumentov. Dopytovo orientované projekty sú projekty adresujúce potreby cieľových skupín v konkrétnom regióne. Realizujú sa prostredníctvom výziev na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok vyhlasovaných pre konkrétne opatrenie, ciele a aktivity. Ministerstvo delegovalo časť svojej pôsobnosti na sprostredkovateľské orgány pod riadiacim orgánom, ktorými sú Agentúra ministerstva pre štrukturálne fondy (ďalej v texte ako „ASFEU“) a Ministerstvo zdravotníctva SR.

Hlavným cieľom prioritnej osi 2 „Ďalšie vzdelávanie ako nástroj rozvoja ľudských zdrojov“ je vytvoriť a rozvíjať efektívny systém celoživotného vzdelávania a celoživotného poradenstva zameraného na rozvíjanie kľúčových kompetencií, prehĺbovanie a zvyšovanie kvalifikácií pre všetkých občanov Slovenska. V rámci nej vyhlásila ASFEU v roku 2012 výzvu s názvom „Aktívne starnutie prostredníctvom rozširovania vedomostí a zručností zvyšujúcich

kvalitu života seniorov“. Výzva bola zameraná na rozširovanie vedomostí zvyšujúcich kvalitu života seniorov. Výzva podporovala Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady o Európskom roku aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami. Navrhovaná výzva reagovala aj na uznesenie Európskeho parlamentu z roku 2010 s názvom „Demografické výzvy a solidarita medzi generáciami“, v ktorom sú členské štáty vyzývané, aby počas nasledujúcich rokov urobili z aktívneho starnutia jednu zo svojich priorit. Z geografického hľadiska pokrývala územie Slovenskej republiky s výnimkou Bratislavského samosprávneho kraja. Projekty z uvedenej výzvy sú v súčasnosti v schvaľovacom procese.

Prioritná os 3, zameraná na osoby s osobitnými vzdelávacími potrebami, adresuje problém nedostatočného zapojenia týchto skupín do vzdelávacieho systému a ich ohrozenia spoločenskou exklúziou. Cieľom opatrenia 3.1 je zvýšiť vzdelanostnú úroveň príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít prostredníctvom uľahčenia ich prístupu k formálnemu vzdelávaniu a prostredníctvom ich ďalšieho vzdelávania. V rámci tohto opatrenia ASFEU v roku 2012 vyhlásila výzvu s názvom „Podpora vzdelávania príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít prostredníctvom podpory elokovaných pracovísk stredných odborných škôl“. Výzva bola zameraná na zvýšenie vzdelanostnej úrovne príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít prostredníctvom podpory projektov zameraných na získavanie praktických zručností. Tiež na odborné vzdelávanie a prípravu na pracovisku pre tieto komunity, podporou prípravy, tvorby a inovácie pedagogickej dokumentácie, učebných textov, metodických príručiek a didaktických prostriedkov. Cieľom bolo umožniť integráciu príslušníkov dotknutých komunít do systému vzdelávania, v nadväznosti na Stratégiu Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 a Koncepciu výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania.

Ministerstvo vyhlásilo v roku 2012 rámci opatrenia 3.1 Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne príslušníkov marginalizovaných rómskych komunít písomné vyzvanie na národný projekt s názvom „Inkluzívny model vzdelávania na pred primárnom stupni školskej sústavy“. Oprávneným žiadateľom je Metodicko-pedagogické centrum ako priamo riadená organizácia ministerstva. Cieľom národného projektu je prostredníctvom vzdelávania pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov zlepšiť vzdelanostnú úroveň detí pochádzajúcich z marginalizovaných rómskych komunít. Tým tiež vytvoriť potrebné kompetencie pre ich vstup na primárny stupeň vzdelávania. Národný projekt sa bude koncentrovať najmä na vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov. Cieľom bude osvojiť si profesijné kompetencie potrebné na uspokojovanie a rozvoj špecifických vzdelávacích potrieb detí pochádzajúcich z týchto komunít. Tiež vytvorenie a implementácia inkluzívneho modelu vzdelávania na

predprimárnom stupni školskej sústavy ako nástroj inklúzie detí pochádzajúcich z dotknutých komunít. Projekt sa realizuje od februára 2013.

V rámci prebiehajúceho ERAS 2012 bola zaradená cieľová skupina seniorov do výziev na projekty zo štrukturálnych fondov EÚ na rok 2012. Dialo sa tak v nadväznosti na odporúčania otváracej konferencie Európskeho roka aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami 2012 týkajúcej sa celoživotného vzdelávania starších ľudí. Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ vyhlásila dňa 28.08.2012 výzvu č. OPV2012/2.1/03-SORO na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok s názvom „Aktívne starnutie prostredníctvom rozširovania vedomostí a zručností zvyšujúcich kvalitu života seniorov“. V rámci predmetnej výzvy na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok mohli žiadatelia z Európskeho sociálneho fondu predkladať žiadosti o nenávratný finančný príspevok v rámci OPV, prioritnej osi 2. Ďalšie vzdelávanie ako nástroj rozvoja ľudských zdrojov, opatrenia 2.1 Podpora ďalšieho vzdelávania. Výzva podporila Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady č. 940/2011/EÚ o Európskom roku aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami (2012). Výška pomoci v rámci opatrenia 2.1 na túto výzvu bola alokovaná vo výške 5 mil. eur.

Záver

Stredisko k problematike dočasných vyrovnávacích opatrení relevantné informácie zhromaždilo, získalo o nich vedomosť, či boli mu oznámené. Tiež ich získalo od vybraných ústredných orgánov štátnej správy. Zhodnotením týchto informácií je možné prijať záver, že ani pomerne dlhé obdobie, od kedy boli dočasné vyrovnávacie opatrenia do právneho poriadku Slovenskej republiky začlenené, nestačilo na plnohodnotné osvojenie si tohto významného právneho inštitútu rovnakého zaobchádzania. Na jednej strane dochádzalo po zavedení dočasných vyrovnávacích opatrení k istému medziročnému pokroku a rastu. Ten bol vzhľadom na novú právnu úpravu logický a pomerne ľahko dosiahnuteľný. Na druhej strane po určitom období došlo k obdobiu stagnácie a spomalenia širšieho a účinnejšieho rozvoja a využívania dočasných vyrovnávacích opatrení v praxi. Do tejto fázy možno zaradiť aj obdobie roku 2012.

Zodpovedné subjekty na prijímanie dočasných vyrovnávacích opatrení používali pri prijímaní dočasných vyrovnávacích opatrení im známu a osvedčenú prax, ktorá sa v porovnaní s rokom 2011 podstatne nezmenila. Prijaté dočasné vyrovnávacie opatrenia v jednotlivých rezortoch boli charakteristické orientovaním sa buď na legislatívne, alebo na nelegislatívne opatrenia. Legislatívne opatrenia (zmeny zákonov, prípadne podzákonných noriem) pritom navyše vo viacerých prípadoch charakter dočasných vyrovnávacích opatrení napĺňali len čiastočne, najmä čo sa týka ich časovo obmedzeného trvania - dočasnosti. Nelegislatívne

opatrenia sa najčastejšie vyskytli vo forme rôznych projektov, kampaní, dlhodobejších (aj viacročných) kampaní ako aj kratších aktivít a činností. Je možné, podľa charakteru zamerania plnenia exekutívnych úloh konkrétneho orgánu štátnej správy, pozorovať jednoznačnejšiu orientáciu buď na dočasné vyrovnávacie opatrenia legislatívneho charakteru a dočasné vyrovnávacie opatrenia nelegislatívneho charakteru. Konkrétna miera využívania druhu dočasného vyrovnávacieho opatrenia je nepochybne ovplyvnená aj prioritami a pozitívnymi či negatívnymi skúsenosťami zodpovedného orgánu pri ich realizácii v minulých obdobiach. Kombinácia oboch foriem dočasných vyrovnávacích opatrení vo vyváženom pomere je využívaná v nižšej miere, aj keď práve dočasné vyrovnávacie opatrenia formou zmien zákonov, prípadne podzákonných noriem, na ktoré by mohli cielene a účelovo nadväzovať dočasné vyrovnávacie opatrenia nelegislatívnej povahy, sa javí ako perspektívna. Legislatívne úpravy majú vo všeobecnosti už zo svojej všeobecnej záväznosti oveľa širší dosah na ciele skupiny obyvateľstva Slovenskej republiky, avšak ich realizácia v praxi sa ich nesprávnym pochopením, výkladom, či aplikáciou môže sťažiť. Nelegislatívne dočasné vyrovnávacie opatrenia sú zvyčajne priamejšie, obsahovo menej problematické, adresnejšie, čo však niekedy vytvára problémy pri ich reálnom doručení a sprostredkovaní širším či dostatočne širokým vrstvám adresátov - znevýhodnených osôb, resp. skupín znevýhodnených osôb. Práve napojenie dočasných vyrovnávacích opatrení oboch skupín by mohlo znížiť ich negatíva a posilniť ich pozitívne stránky. Stredisko preto aj naďalej za svoj významný cieľ v oblasti vytvárania tolerantnej, harmonickej a participatívnej spoločnosti aj na poli dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania považuje podporu rozširovania, skvalitňovania a inovatívneho prístupu k dočasným vyrovnávacím opatreniam. Predovšetkým formou poradenskej činnosti, konzultáciami, vydávaním odborných stanovísk a realizáciou odborných seminárov a školeniami štátnych orgánov a v roku 2013 aj orgánov územnej samosprávy.

Tak, ako konštatuje aj Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, s prihliadnutím na existujúcu nerovnosť v slovenskej spoločnosti, ktorá je ovládaná pretrvávajúcimi stereotypmi v posudzovaní marginalizovaných skupín, je len veľmi iluzórne rátať s odstránením nerovnosti a zabezpečením úplnej rovnosti príležitostí. Skôr ide o úlohu postupne znižovať a zmierňovať prejavy nerovnakého zaobchádzania v spoločnosti. Ochrana ľudských práv je základnou podmienkou súdržnosti spoločnosti a jej udržateľnosti. Z tohto dôvodu sa realizujú opatrenia, ktorými sa bráni vzniku trvalých obmedzení či riziku vylúčenia akýchkoľvek skupín obyvateľstva z plnohodnotnej účasti na spoločenskom živote.

Odporúčania

Za účelom zlepšenia uvedenej situácie Stredisko odporúča:

1. Zvyšovať podporu, dosah a objem prijímaných dočasných vyrovnávacích opatrení vrátane zabezpečenia dostatočných verejných zdrojov na ich financovanie.

2. Zamerať zvýšenú pozornosť na priebežné, ale aj následné sledovanie a hodnotenie realizácie dočasných vyrovnávacích opatrení čo do ich účinnosti, dosahu, rozsahu a vzájomného dopĺňania.

3. Z časového hľadiska dočasných vyrovnávacích opatrení dbať na to, aby dočasné opatrenia boli prijímané včas, trvali dostatočne dlho na to, aby ich účinkom bolo vyrovnanie či zníženie znevýhodnenia a v prípade, že ich účinok pomínie, aby boli ukončené alebo nahradené novými.

4. Aktualizovať, špecifikovať a neustále identifikovať adresátov dočasných vyrovnávacích opatrení - znevýhodnené skupiny obyvateľstva v majoritnej spoločnosti, zapájať a informovať ich o procese plánovania, tvorby, realizácie a vyhodnocovania dočasných vyrovnávacích opatrení.

5. V dočasných vyrovnávacích opatreniach neustále hľadať efektívny pomer medzi odstránením či zmiernením spôsobenej diskriminácie a jej následkov (v minulosti), a riešením aktuálnych potrieb (v prítomnosti), s jasnou a konkretizovanou predstavou budúceho vývoja a prevencie.

6. Stratégiu dočasných vyrovnávacích opatrení odvíjať od komplexných a prierezových dokumentov mapujúcich, vyhodnocujúcich a napokon riešiacich situáciu znevýhodnených a marginalizovaných skupín obyvateľstva.

7. V rámci rezortov ústredných orgánov štátnej správy rozširovať a aplikovať politiku dočasných vyrovnávacích opatrení aj na miestnu úroveň, ako aj na čo najširší počet podriadených organizácii a orgánov, či organizácii a orgánov v zriaďovateľskej a vecnej pôsobnosti ústredného orgánu štátnej správy.

Vzhľadom na právny stav v roku 2013 obojstranne iniciovať, rozvinúť a trvalo udržiavať efektívnu a účinnú spoluprácu orgánov štátnej správy a miestnej samosprávy a mimovládneho sektora v oblasti dočasných vyrovnávacích opatrení.